

УДК: 336

DOI:

РАЧИНСЬКИЙ О. В.
Хмельницький національний університет

ДЕФІНІЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ЩОДО ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

У статті досліджено наукові підходи до трактування категорії «фінансова стійкість підприємства». Розкрито поняття стійкості підприємства на сучасному етапі розвитку економічної системи країни. Визначено значення забезпечення фінансової стійкості підприємства у системі менеджменту. Визначено взаємозв'язок фінансової стійкості та ефективного управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Охарактеризовано значення проведення оцінювання фінансової стійкості та аналізу в системі управління підприємством.

Ключові слова: стійкість підприємства, фінансова стійкість, оцінювання, аналіз, система управління підприємством.

RACHYNSKYI O.
Khmelnitskyi National University

DEFINITION OF SCIENTIFIC VIEWS ON THE CONCEPT OF FINANCIAL SUSTAINABILITY OF THE ENTERPRISE

The article investigates the scientific approaches to the category of financial sustainability of the enterprise. The concept of stability of the enterprise at the present stage of development of the economic system of the country is disclosed. The importance of ensuring the financial stability of the enterprise in the management system is determined. Financial stability as an integral part of the overall sustainability of the economic entity is an indicator that characterizes the company's situation, the ability to develop, the ability to ensure the fulfilment of the goals. The relationship of financial stability and effective management of financial resources at the enterprise is determined. The importance of evaluating financial stability and analysis in the enterprise management system is determined. Problematic is also the presence of different approaches to the systematization of indicators for assessing the financial stability and stability of the economic development of the enterprise. In assessing the financial sustainability of a business entity, the effectiveness of its financial and economic activity can be determined by comparing the indicators of the availability of assets by their specific components and the actual results obtained from the operation of the enterprise. When managing financial sustainability it is important to pay attention to all internal factors that influence the financial and economic activity of the enterprise.

Key words: firm sustainability, financial stability, evaluation, analysis, enterprise management system.

Постановка проблеми. В сучасних ринкових умовах функціонування промислових підприємств великого значення набуває забезпечення стійкості ведення фінансово-господарської діяльності. Фінансова стійкість як складова загальної стійкості господарюючого суб'єкта є показником, що характеризує становище підприємства, можливості до розвитку, здатності забезпечити виконання поставлених цілей тощо. Фінансова стійкість будь-якого підприємства є багатофакторною категорією, визначення якої характеризується доволі дискусійними поглядами науковців. Фінансову стійкість слід розглядати як особливий збалансований стан рівноваги підприємства, за якого відбувається раціональне використання виробничих та фінансових ресурсів. Проблематичним також є наявність різних підходів до систематизації показників, за якими оцінюється фінансова стійкість та стабільність економічного розвитку підприємства.

Важливим питанням є проведення дослідження фінансової стійкості з рядом інших елементів, що визначають фінансовий стан підприємства в нинішніх умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень. Тематикою визначення та забезпечення належного рівня фінансової стійкості підприємства, дослідженням особливостей проведення оцінювання та аналізу даної економічної категорії займалася значна кількість як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема, серед них Альтман Е., Баранівська Х.С., Белікова Т.В., Бріггем Ю., Варцаба В.І., Гапак Н.М., Дуброва Н.П., Кириченко С.О., Фещур Р.В., Павловська О., Стрішенець О., Табеева Р.Р., Тульчинська С.О., Шеремет А.Д. та ін. Потребують подальших досліджень питання щодо формування концептуальних основ забезпечення фінансової стабільності та фінансової стійкості промислових підприємств.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження поняття фінансової стійкості підприємства, вагомості управління фінансовою стійкістю у нинішніх економічних умовах ведення фінансово-господарської діяльності промисловими підприємствами.

Виклад основного матеріалу. Стійкість підприємства – це динамічне, комплексне, складне і багатогранне поняття. Залежно від специфіки конкретної системи воно має багато підходів до визначення та охоплює широке коло об'єктів. Вперше термін «економічна стійкість» був вжитий при розгляді проблем обмеженості природних ресурсів, які спровокували виникнення енергетичних криз 1973 та 1979 років.

Метою концепції економічної стійкості було забезпечення стабільного розвитку світового господарства на основі раціональнішого використання ресурсів. Згодом вона була відображена у теорії економічної безпеки держави – «ecosestate» («economic security of state»). Економічну стійкість країни

можна забезпечити лише за економічної стійкості її компонентів (територій, галузей економіки, підприємств).

Фінансова стійкість, на думку представників цього підходу, формується внаслідок стабільного одержання підприємством прибутків, що створює можливості для вільного маневрування та ефективного використання грошових коштів і сприяє підвищенню ритмічності та надійності процесів матеріально-технічного постачання, виробництва і реалізації продукції. Проте, сьогодні в Україні багато підприємств машинобудування працюють зі збитками, але не є банкрутами і продовжують свою діяльність [1, с. 285-286].

Специфіка фінансової стійкості як категорії полягає в її багатогранності, що охоплює практично всі фактори впливу на господарюючого суб'єкта. Відходячи від класичної ресурсної концепції, фінансову стійкість можна трактувати через зміну капіталу підприємства. Суть цього погляду базується на виділенні низки ключових моментів зміни капіталу підприємства, що впливають на формування фінансової стійкості: структура, розподіл і використання капіталу, а також пов'язані з цим ризики. Ця характеристика дала змогу позиціонувати фінансову стійкість суб'єкта господарювання як безперервний та готовий до змін процес перетворення капіталу на блага (готова продукція, товари, грошові кошти, ресурси). Основна відмінність в цьому трактуванні фінансово-економічної категорії полягає у врахуванні руху капіталу та необхідності адаптації господарюючої одиниці до просторових умов і часових реалій. На противагу одностороннім трактуванням фінансової стійкості, що ґрунтуються на ресурсній концепції чи капіталу, існує більш ширший підхід. Згідно з цим дещо утопічним підходом, фінансово стійкими є лише ті підприємства, які мають намір придбати активи виключно за рахунок власних коштів та не допускають наявності дебіторської і кредиторської заборгованості. Зокрема, ще одним фактом, що засвідчує фінансову стійкість суб'єкта господарювання, є своєчасний розрахунок за своїми зобов'язаннями [2, с. 173].

Фінансову стійкість слід розглядати як особливий збалансований стан рівноваги підприємства, за якого відбувається раціональне використання виробничих та фінансових ресурсів, що дозволяє забезпечити його стабільне функціонування та розвиток, за наявності складних дестабілізуючих умов його середовища. Такий стан досягається шляхом оптимізації основних фінансових показників підприємства, а саме рентабельності, платоспроможності та кредитоспроможності. Важливим питанням також є збалансування структури капіталу підприємства у відповідності до стадії його розвитку задія забезпечення його економічної ефективності. У процесі здійснення господарської діяльності підприємство зазнає комплексного впливу різноманітних факторів, існування яких напряму пов'язане з певними ризиками [3].

Отже, «фінансова стійкість» досягається за умови виконання конкретних заходів, які націлені на ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, з одночасним збереженням платоспроможності, яка є зовнішнім проявом стійкості підприємства. Фінансова стійкість підприємства – здатність підприємства здійснювати основну й інші види діяльності безперебійно, не зважаючи на ризики й зміни в середовищі бізнесу, які можуть відбуватися в процесі господарської діяльності підприємства. Оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Фінансово стійким є такий господарюючий суб'єкт, котрий за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає невинуватого дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховується за своїми зобов'язаннями в зазначений термін.

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів та джерел їх фінансування. Користувачами результатів аналізу фінансової стійкості можуть бути засновники підприємства, його керівництво, ділові партнери та банки. Саме оцінювання фінансової стійкості дозволяє зовнішнім користувачам визначити фінансові можливості підприємства в майбутньому. Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан.

Оцінюючи фінансову стійкість підприємства, можна зробити певний висновок залежно від мети аналізу:

- 1) власники підприємства (акціонери, інвестори та інші особи, що зробили внески у статутний капітал) віддають перевагу допустимому зростанню частки позикових коштів;
- 2) кредитори (постачальники ресурсів, банки) навпаки віддають перевагу суб'єктам господарювання з високою часткою власного капіталу [4, с.192].

Автор Дуброва Н.П., узагальнюючи наукові погляди щодо трактування фінансової стійкості підприємства, зазначає:

1. Фінансова стійкість визначає фінансову безпеку підприємства, а також його фінансову незалежність від інвесторів та кредиторів.

2. Фінансова стійкість підприємства визначається як здатність фінансової системи зберігати рух грошових коштів, незважаючи на зовнішні та внутрішні фактори.

3. Фінансова стійкість формується в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, а отже виступає головним компонентом загальної економічної стійкості підприємства.

4. Фінансова стійкість підприємства – це здатність здійснювати господарську діяльність в умовах підприємницького ризику, мінливого середовища бізнесу, спрямовану на зміцнення конкурентних переваг організації з урахуванням інтересів суспільства і держави та максимізації добробуту власників.

5. Фінансова стійкість підприємства в довгостроковому плані характеризується співвідношенням його позикових та власних коштів; визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів [5, с. 90].

Під час оцінки фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, ефективність розвитку його фінансово-господарської діяльності можна визначити порівнюючи показники наявності активів за їх певними складовими та фактично отриманими результатами функціонування підприємства.

Процеси, які формують розвиток діяльності підприємства й дають можливість оцінити його фінансову стійкість, визначаються такою системою показників, як середньорічна вартість активів (ТА), основних засобів і нематеріальних активів (ТО) та власного капіталу (ТК), а також інтервальними річними показниками чистого доходу (ТЧ), доданої вартості (ТД) і чистого прибутку (ТП). Про ефективність розвитку діяльності підприємства й поліпшення його фінансової стійкості може свідчити така пропорція: $100\% < ТА < ТО < ТК < ТЧ < ТД < ТП$. Перша нерівність ($100\% < ТА$) показує, що підприємство нарощує вкладення фінансових ресурсів і розміщення їх в активах задля збільшення обсягів господарської діяльності. Можна стверджувати, що саме рівень розвитку й динамізм інвестиційних процесів формують в сучасних умовах стратегічну основу сталого економічного зростання [6, с. 61].

Потреба аналізу фінансової стійкості для власників підприємства – прибутковість, величина прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів. Для власників підприємства значення фінансової стійкості проявляється як чинник, що визначає його прибутковість і стабільність в майбутньому. Крім того, прибутковість, стабільність фінансового становища підприємства впливають на курсову вартість його акцій, що важливо для акціонерів. Стійке фінансове становище є для працівників підприємства гарантією своєчасної сплати заробітної плати. Крім того, збільшення доходів підприємства призводить до збільшення фондів споживання, а значить, і до поліпшення матеріального добробуту працівників окремого підприємства.

Також стабільне функціонування підприємства, його розвиток забезпечують створення додаткових робочих місць, що дуже важливо в умовах зростання безробіття. Для постачальників і підрядників фінансова стійкість означає своєчасне та повне виконання зобов'язань. Для них це важливо, так як їх дохід від основної діяльності формується з надходжень з боку покупців і замовників. Якщо підприємство з-за поганого фінансового стану не може розрахуватися з постачальниками і підрядчиками, це може призвести до банкрутства останніх. Підприємство має стабільно функціонувати, виконувати договірні умови [7, с. 91].

Висновки. Провівши аналіз дефініції наукових підходів до визначення та забезпечення фінансової стійкості підприємства, можна дійти висновку про відсутність єдиного бачення даної економічної категорії, а також до сукупності показників, що визначають рівень фінансової стійкості. Особливо важливим є проведення подальших досліджень відносно забезпечення належного рівня фінансової стійкості в сучасний період функціонування підприємств, що характеризується фінансово-економічною кризою, частими вимушеними змінами ведення фінансово-господарської діяльності та посиленням впливом зовнішніх факторів господарювання.

На нашу думку, на кожному підприємстві повинна існувати система показників оцінки та аналізу фінансової стійкості, що формується на врахуванні специфіки діяльності. Актуальним на сьогодні залишається проблематика забезпечення фінансової стійкості саме промислових підприємств, які впливають на розвиток економіки країни. Той факт, що фінансова стійкість здійснює вплив на рівень ліквідності та платоспроможності підприємства, дає змогу стверджувати, що даний показник відображає можливість суб'єкта до збільшення конкурентоспроможності продукції, покращення процесу виробництва, активізації інвестиційно-інноваційної діяльності тощо. Під час управління фінансовою стійкістю важливо приділяти увагу усім внутрішнім чинникам, що здійснюють вплив на її рівень під час фінансово-господарської діяльності підприємства. Також суттєве значення мають поставлені менеджерами підприємства поточні та стратегічні цілі стосовно забезпечення фінансової стійкості в системі управління підприємством, зокрема в усіх її складових.

Література

1. Фещур Р.В. Економічна стійкість підприємства – становлення понятійного базису / Р.В. Фещур, Х.С. Баранівська // Проблеми економіки та управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 684. – С. 284–290.
2. Глушко О.В. Фінансова стійкість як категорійне поняття / О.В. Глушко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 171–175.
3. Тульчинська С.О. Фінансова стійкість як складова економічної ефективності підприємства [Електронний ресурс] / С. О. Тульчинська, С. О. Кириченко, С. Н. Аларіки // Ефективна економіка. – 2018. – № 4. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com>.
4. Гапак Н. М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н. М. Гапак, С. А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 191–196.

5. Дуброва Н. П. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом підвищення прибутковості [Електронний ресурс] / Н. П. Дуброва, К. О. Лавиш, І. В. Ткаченко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – № 2(2). – С. 89–92. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2(2)_20).
6. Стрішенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства / О. Стрішенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. – Р. 3. – С. 58–65.
7. Табеева Р.Р. Економічний зміст фінансової стійкості підприємства та значення її аналізу на сучасному етапі / Р.Р. Табеева // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 252. – С. 89–92.

References

1. Feshchur R.V. Ekonomichna stiiikist pidpriemstva – stanovlennia poniatiinoho bazysu / R.V. Feshchur, Kh.S. Baranivska // Problemy ekonomiky ta upravlinnia. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». – 2010. – № 684. – С. 284–290.
2. Hlushko O.V. Finansova stiiikist yak katehoriine poniattia / O.V. Hlushko // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2011. – Vyp. 21.18. – С. 171–175.
3. Tulchynska S.O. Finansova stiiikist yak skladova ekonomichnoi efektyvnosti pidpriemstva [Elektronnyi resurs] / S. O. Tulchynska, S. O. Kyrychenko, S. N. Alariky // Efektyvna ekonomika. – 2018. – № 4. – Rezhym dostupu : <http://www.economy.nayka.com>.
4. Hapak N. M. Osoblyvosti vyznachennia finansovoi stiiikosti pidpriemstva / N. M. Hapak, S. A. Kapshatan // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser.: Ekonomika. – 2014. – Vyp. 1. – С. 191–196.
5. Dubrova N. P. Zmitsnennia finansovoi stiiikosti pidpriemstva shliakhom pidvyshchennia prybutkovosti [Elektronnyi resurs] / N. P. Dubrova, K. O. Lavysh, I. V. Tkachenko // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». – 2017. – № 2(2). – С. 89–92. – Rezhym dostupu : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2(2)_20).
6. Strishenets O. Analitychnyi ohliad finansovoi stiiikosti pidpriemstva / O. Strishenets // Ekonomichniy chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. – 2018. – R. 3. – С. 58–65.
7. Tabieieva R.R. Ekonomichniy zmist finansovoi stiiikosti pidpriemstva ta znachennia yii analizu na suchasnomu etapi / R.R. Tabieieva // Kultura narodov Prychernomor'ia. – 2012. – № 252. – С. 89–92.

Рецензія/Peer review : 02.03.2019

Надрукована/Printed : 08.04.2019
Рецензент: д. е. н., проф. Нижник В. М.